

Червона літера

Про книгу

Історія, яка розказана в романі, — романтичний і жорстокий трикутник. Естер Прин — юна красуня, дружина літнього вченого-фаната, була розлучена з чоловіком протягом двох років, коли її відвезли з рідної Англії до Нового Світу. Самотня, без друзів та родини, вона закохується в молодого священика Артура Димсдейла і зачинає від нього дочку. Це не залишається таємницею ні для чоловіка, ні для пуританського оточення молодої жінки.

Заборожена
класика

Натаніель Готорн

Червона літера

ФАБУЛА
ВИДАВНИЦТВО

Натаніель Готорн

Червона літера

Роман

Серія «Заборонена класика»

Видавництво Фабула
2019

© В. В. Меренкова, переклад укр., 2017

© «Фабула», макет, 2017

© Видавництво «Ранок», 2017

ISBN 978-617-09-4910-3 (epub)

*Усі права збережено.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якій формі без письмового дозволу
власників авторських прав.*

Електронна версія створена за виданням:

Готорн, Натаніель

Г 74 Червона літера. — Х. : Вид-во «Ранок» : «Фабула», 2017. —
288 с. — (Серія «Заборонена класика»).

ISBN 978-617-09-3072-9

«Червона літера» — перший американський роман, що став бестселером у Європі. У досконалому за формою творі Натаніель Готорн наочно відтворив духовне обличчя своїх предків-пуритан, що жили в середині XVII століття, і викрив їхню сувору і похмуру нетерпимість, жорстокість, збочені уявлення про гріх, справедливість і кохання. Історія подружньої зради перетворилася на потужну драму, з якої героїня, зазнавши жорстоких випробувань, виходить перевтіленою, але без каяття, бо її зігріває думка про те, що вчинене нею заради справжнього почуття. «Червону літеру» цькували в США, де ортодокси вважали роман за «пропаганду похоті й незаконних стосунків», однак це тільки сприяло його популярності.

УДК 82-31
ББК 84(7Сое)-44

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо -і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

ЗНАК ГРІХА

Натаніель Готорн (1804–1864) — один з перших майстрів американської прози, які отримали світове визнання. Народжений у пуританському містечку Салем, відомому через моторошний процес над «відьмами», він змалечку відчував докори сумління через учинки одного зі своїх предків, який виніс обвинувальний вирок цим нещасним жінкам. Саме тому в його творчості настільки важлива тема провини за давні гріхи, у тому числі за гріхи предків.

Популярність молодому письменнику принесли вже перші його новели на історичні та містичні теми, а в 1850 році на світ з'явилася «Червона літера» — перший американський роман, що став бестселером у Європі. Цю книгу високо оцінили письменники-сучасники, а Герман Мелвілл навіть присвятив Готорну свій епічний роман «Мобі Дік».

Сьогодні «Червона літера» вважається одним з наріжних каменів американської літератури: у досконалому за формою романі Готорн наочно воскресив духовне обличчя своїх предків-пуритан, що жили в середині XVII століття, розвінчавши їхню сувору і похмуру нетерпимість, жорстокість, збочені уявлення про гріх, справедливість і благодать. Історія звичайної подружньої зради перетворилася на потужну драму, з якої героїня, що зазнала важких випробувань, виходить перевтіленою, але без каяття, бо її зігріває думка про те, що вчинила вона так заради справжнього кохання.

Іншою була думка тих, хто вважав себе «стовпами суспільства». Перший наклад «Червоної літери» був розпроданий за кілька днів, і хоча люди мистецтва захоплювалися майстерністю і проникливістю автора, на Готорна ополчилися численні в США релігійні видання й ортодоксальні священники. Книгу називали «брудною історією, якій місце лише в бібліотеці борделя», дорікали, що її героїня не відчуває ані докорів сумління, ані провини через свій «злочин», а оглядач журналу «Черч Ревю» Артур Кокс заявив, що настільки «огидна любовна історія» не може бути темою літературного твору, і закликав заборонити «Червону літеру»: «Пропаганда похоті і незаконних відносин повинна бути знищена в зародку». Мешканці

Салема, рідного міста Готорна, настільки розлютилися від роману, що письменникові довелося забрати звідти свою родину.

Хвиля цього «цнотливого терору» докотилася і до Російської імперії: у 1852 році «Червона літера» була особисто заборонена до публікації царем Миколою I, і лише після сходження на престол його спадкоємця Олександра II російський переклад став доступним для читачів.

Але і сто років потому, навіть після того, як роман Готорна став визнаною класикою, його пригоди не закінчилися. Між 1961 і 1977 роками в США різними організаціями не менше семи разів намагалися заборонити читання «Червоної літери» неповнолітніми на підставі того, що роман «порнографічний і непристойний», у ньому йдеться «про перелюбство і позашлюбну дитину», а також через те, що книга «занадто відверта і викривальна», бо оповідає про священника, «залученого до перелюбу».

Усе це не тільки не вплинуло на популярність роману — навпаки, забезпечило йому мільйонні тиражі й переклади на всі основні мови світу. За сюжетом «Червоної літери» було створено кілька опер і театральних постанов, перша кіноверсія книги з'явилася ще в 1908 році, а в 1926 році, ще в епоху німого кіно, був створений повнометражний фільм за участю великої Ліліан Гіш. Пізніше з'явилися нові кіноверсії, остання з яких, створена режисером Роланом Жоффе в 1995 році, зібрала цілу плеяду голлівудських суперзірок, у тому числі Демі Мур, Гері Олдмена і Роберта Дювала.

Глава 1

ДВЕРІ В'ЯЗНИЦІ

Перед брусованою будовою, масивні дубові двері якої були поцятковані головками кованих цвяхів, зібрався натовп: бородаті чоловіки в темних шатах і сірих гостроверхих капелюхах упереміж із жінками в очіпках.

Яких би поглядів на людське щастя і добродесність не дотримувалися засновники колоній у Новому Світі, вони незмінно стикалися з необхідністю відвести одну ділянку незайманого ґрунту під кладовище, а іншу — під в'язницю. Знаючи про це, можна не сумніватися, що батьки міста Бостона звели першу в'язницю не пізніше, ніж розбили перше кладовище на ділянці Айзека Джонсона¹. Його могила стала центром, навколо якого згодом почали розміщуватися могили всіх парафіян старої Королівської церкви².

¹ Айзек Джонсон — один з перших колоністів, які влаштувалися в Бостоні.

² Одна з найстаріших церков Бостона, збереглася до наших днів.

Так чи інакше, але через п'ятнадцять-двадцять років після заснування міста дерев'яна будівля в'язниці, завіяна негодою, потемнішала, постарішала, а фасад її став ще більш похмурим і непривітним. На важкому окутті дубових дверей утворився такий шар іржі, що, здавалося, у всьому Новому Світі немає нічого старішого за цю холодну. Немов вона так і з'явилася на світ — старою, як сам злочин.

Перед цією потворною будівлею, між нею і проїжджою частиною вулиці, була розташована галявина, суцільно вкрита реп'яхами, лободою та іншою огидною на вигляд рослинністю, яка, мабуть, відчула якусь спорідненість із місцем, де вместилися похмура квітка цивілізації — в'язниця. Але неподалік від дверей, майже біля самого порога, розкинувся кущ дикої троянди, уквітчаний — надворі був червень — ніжними квітками. Квіти ці немов пропонували й арештанту, що вперше переступає поріг в'язниці, і засудженому, що виходить назустріч долі, свою тендітну красу і тонкий аромат — на

знак того, що всеосяжне серце природи безмежно милосердне і шкодує про його долю.

Цей кущ ріс тут з давніх-давен. Ми не в змозі дізнатися, чи то він уцілів з тих часів, коли його оточував праліс, і якось пережив загибель могутніх дубів і сосен, що схилялися над ним, або ж — як стверджують достовірні джерела — розцвів прямисінько під ногами праведниці Енн Гатчінсон³, коли вона заходила крізь двері цієї в'язниці. Але оскільки цей кущ перебуває на порозі цього оповідання, що починається біля зловісного входу до в'язниці, нам залишається лише зірвати одну квітку і запропонувати її читачеві. Нехай вона символізує іншу — прекрасну і натхненну — квітку, що виростає в тутешніх краях, і, можливо, їй удасться пом'якшити похмуре закінчення цієї розповіді про людські слабкості й скорботи.

³ Гатчінсон, Енн (1591–1643) — одна з найвідоміших жінок в історії колонізації Америки. Пуританка, релігійний діяч, яка створила релігійне відгалуження антиномістів, що заперечувало необхідність духовенства і церков для спілкування з Богом. Була засуджена на вигнання з колонії Массачусетс. Згодом убита індіанцями.

Глава 2

РИНКОВА ПЛОЩА

Натовп мешканців Бостона, що заповнив літнім ранком майже два століття тому зелену галявину перед будинком на Тюремній вулиці, не зводив очей з окутих залізом дубових дверей. Якби мова йшла про бостонців іншого, більш пізнього періоду в історії Нової Англії, то похмура непохитність, відображена на бородатих обличчях цих людей, свідчила б про те, що на них чекало якоесь моторошне видовище — скоріш за все, призначена на цю годину страта відомого злочинця, якому суд виніс законний вирок, цілком згідний із думкою суспільства. Однак суворі звичаї перших поколінь пуритан змушують нас засумніватися в такому припущенні. Винний міг виявитися просто недбайливим білим рабом або нешанобливим сином, якого батьки передали місцевій владі для покарання батогами біля ганебного стовпа. Це міг бути антиноміст, квакер або якийсь інший віровідступник, що підлягає вигнанню з міста, або ж індіанець, який хильнув вогняної води, волоцюга і ледар, якого через безчинство на вулицях слід покарати батогами і вигнати в ліси. І в той же час це могла бути засуджена до шибениці чаклунка, на кшталт старої місіс Гіббінс⁴, капосної вдови міського судді.

⁴ Гіббінс, Енн — мешканка Бостона, засуджена на смерть через звинувачення в чаклунстві. Була страчена 19 червня 1656 року.

У будь-якому разі глядачі поставилися б до розправи з глибокою серйозністю, як личить народу, в якого релігія і закон злиті воедино і так переплелися між собою, що найлояльніші і найсуворіші акти привселюдного покарання водночас викликають повагу і страх. Злочинцеві нічого було розраховувати на співчуття з боку глядачів, які обступили ешафот. Тому покарання, яке в наші дні загрожувало б засудженому лише глузуванням і презирством, відбувалося в ті часи з гідністю, не менш похмурою, ніж публічна страта.

Слід також підкреслити, що того літнього ранку, з якого починається наша розповідь, особливу зацікавленість майбутнім видовищем

виявляли жінки, що були в натовпі. За давніх часів почуття благопристойності не заважало власницям очіпків і спідниць із фіжмами поштовхатися в натовпі, а при нагоді і протиснутися своєю далеко не тендітною персоною ближче до помосту. Дружини й доньки корінних уродженців Старої Англії були як духовно, так і фізично істотами куди більш грубими й простуватими, ніж їхні праправнучки шість-сім поколінь потому. У довгому ланцюгу нащадків рум'янець, який передавався від матерів до доньок, поступово бліднішав, краса — ставала більш крихкою і недовговічною, статура більш тендітною, вдача теж поступово втрачала свою силу і твердість.

Менш ніж півстоліття відділяло жінок, що стояли біля входу до в'язниці, від тієї епохи, коли чоловікоподібна Єлизавета⁵ вважалася найбільш гідною представницею своєї статі. Жінки ці були її співвітчизницями; їх вигодували яловичиною й елем старої батьківщини, а їхня духовна їжа вирізнялася ще меншою витонченістю. Ось чому сонце того дня осявало неабиякі плечі, пишні форми і круглі рум'яні щоки, які ще не встигли змарніти й збліднути під небом Нової Англії. А вільність і соковитість висловлювань, якими була просякнута мова цих матрон,— більшість із них мала саме такий вигляд,— так само як і гучність їхніх голосів, у наші часи просто злякали б.

⁵ Мається на увазі королева Англії Єлизавета I (1533–1603).

— Я вам, сусідки, ось що скажу,— просторікувала жінка років п'ятдесяти з неприємним обличчям.— Було б набагато краще для громади, якби така лиходійка, як Естер Прин, потрапила до рук таких поважних жінок і добрих парафіянок, як ми з вами. Ви згодні зі мною? От хоча б ми, вп'ятьох, якби судили цю повію, хіба відбулася б вона настільки м'яким вироком, як той, що винесли їй високоповажні судді? Дзуськи!

— Люди кажуть,— підхопила інша,— що превелебний містер Димсдейл, її духовний наставник, просто розчавлений таким скандалом у своїй парафії!

— Що маємо, то маємо,— додала третя підтоптана матрона.— Судді, звичайно, люди побожні, тільки аж надто м'якосерді. Цій Естер Прин варто було б випалити розпеченим залізом тавро на лобі. Ось тоді пані отримала б своє сповна! А до сукні їй що не причепи,— цю погань

такими речами не проймеш. Вона прикриє знак брошкою або ще якоюсь бісівською прикрасою і буде розгулювати, наче нічого не сталося, згадаєте ще мої слова!

— Що ви таке кажете! — втрутилася більш м'якосерда молода жінка, що тримала за руку дитину.— Як не ховай такий знак, а рана в душі залишиться навік!

— До чого всі ці розмови про те, де краще ставити знаки і тавра — на сукню або на лобі? — вигукнула ще одна учасниця цього самозваного суду, найпотворніша і найнещадніша.— Вона всіх нас зганьбила, отже її необхідно стратити. Хіба це не справедливо? І в Письмі так сказано, і в зведенні законів. І нехай судді, які забули про це, нарікають на себе, коли їхні дружини і доньки зіб'ються з праведної путі!

— Боронь Боже, матінко! — відгукнувся якийсь чоловік із натовпу.— Хіба жіноча чеснота тільки і тримається, що на страху перед шибеницею? Жахливі речі ви говорите! А тепер — тихіше! Я вже чую, як у дверях грюкає ключ: зараз місіс Прин завітає сюди власною персоною...

Двері в'язниці відчинилися, і в них виникла чорна, як тінь серед ясного дня, зловісна фігура судового пристава з мечем на поясі й жезлом — знаком його гідності — у руці. На цій людині, чий образ був уособленням нещадного духу пуританської законності, лежав обов'язок керувати церемонією виконання вироку. Лівою рукою він стискав жезл, а правою притримував за плече молоду жінку, направляючи її до виходу. Однак на порозі в'язниці вона відштовхнула його жестом, сповненим гідності, і вийшла на вулицю так, ніби робила це з власної волі. На руках вона несла дитину — тримісячне немовля, що мружилось і відвертало обличчя від денного світла, бо досі воно бачило лише сіру напівтемряву тюремної камери.

Коли молода жінка — мати дитини — опинилася віч-на-віч із натовпом, першим її пориванням було міцніше притиснути немовля до грудей. Викликано це було не стільки материнською ніжністю, скільки бажанням прикрити таким чином якийсь знак, прикріплений або пришитий до її сукні. Але одразу ж, усвідомивши, що марно прикривати один знак ганьби іншим, вона зручніше вмостила дитину і, спалахнувши до коренів

волосся, але все-одно посміхаючись, із викликом обвела поглядом натовп. На ліфі її сукні виділялася вирізана з тонкої червоної тканини літера «А»⁶, оточена вигадливим візерунком — майстерною вишивкою золотою ниткою. Вишивка була виконана з такою майстерністю, з такою пишністю і такою невичерпною фантазією, що справляла враження вишуканого оздоблення сукні. Вона була ошатною і водночас виходила за межі, встановлені діючими в колонії законами щодо розкоші.

⁶ Перша літера слова «adulteress» — перелюбниця.

Молода жінка була висока на зріст, її сильна фігура дихала бездоганною витонченістю. У густому, темному і лискучому волоссі виблискували сонячні промені, а обличчя, крім правильності рис і яскравості фарб, відрізнялося виразністю завдяки чітким контурам чола і глибоким чорним очам. Була в її зовнішності також якась аристократичність, що простежувалась швидше в поставі й гідності, аніж у тій ефемерній грації, яка є ознакою шляхетного походження в наші дні. Ніколи ще Естер Прин не здавалася більш аристократичною в старовинному значенні цього слова, ніж тієї хвилини, коли вона виходила з в'язниці. Люди, які знали її раніше і які очікували побачити її пригніченою, пригнобленою навислими над її головою зловісними хмарами, були вражені і навіть зворушені тим, як засяяла її краса в хвилини нещастя й ганьби. Вразливий глядач, мабуть, не зміг би дивитися на неї без болю. Химерна й барвиста своєрідність убрання, яке вона спеціально для цього пошила у в'язниці, керуючись лише власною фантазією, мабуть, відображала її душевний стан і нерозважну сміливість. Але очі чоловіків і жінок, які й раніше були близько знайомі з нею, були прикуті до фантастично завітчаної і прикрашеної червоної літери, яка невимовно перевтілила Естер Прин, настільки, що здалося, ніби вони бачать її вперше. У літері немов ховалися якісь чари, які, відокремивши Естер Прин від інших людей, замкнули її в магічному колі.

— Нічого не скажеш, рукодільниця вона хоч куди! — зауважила одна з глядачок.— Тільки треба бути зовсім уже безсоромною шльондрою, щоб хвалитися цим у таку хвилину! Ну скажіть, сусідки, хіба це не глузування над нашими суддями — хизуватися знаком, який ці вельмишановні джентльмени вважали за покарання?

— Зірвати б цю занадто розкішну сукню з її гріховних плечей! — пробурмотіла найбільш твердокам'яна з бабусь.— А червону літеру, яку вона так прикрасила, цілком можна було б зробити зі старої фланелевої ганчірки, на зразок тієї, якою я зігриваю горло під час застуди.

— Тихіше, сусідки, прошу вас! — прошепотіла молодша з глядачок.— Недобре, якщо вона нас почує! Адже кожен стібок на цій вишитій літері пройшов і крізь її серце!..

Судовий пристав змахнув жезлом.

— Дорогу, люди добрі! Дорогу, ім'ям короля! — закричав він.— Розступіться, і я обіцяю вам відвести місіс Прин туди, де всі ви — дорослі й діти — зможете милуватися її чудовою прикрасою від цієї самої хвилини і до першої години дня. Нехай буде благословенна праведна Массачусетська колонія, де гріхи завжди виводять на білий світ! Ідіть же, місіс, покажіть вашу червону літеру на Ринковій площі!

Натовп глядачів розсунувся й утворив прохід. У супроводі пристава і процесії похмурих чоловіків і вороже налаштованих жінок, Естер Прин попрямувала до місця, де повинно було здійснитися призначене їй покарання. Допитливі школярі, яким з усього того, що відбувалося, було зрозуміло тільки те, що їх на півдня звільнили від уроків, зграйкою бігли попереду, щохвилини оглядаючись і намагаючись розгледіти обличчя Естер, дитини в неї на руках і ганебний знак на грудях.

У ті дні відстань від в'язниці до Ринкової площі була не надто великою. Проте, засудженій ця подорож здалася досить довгою, бо за її гордовитою поставою, скоріш за все, палало таке страждання, немов ці люди, що натовпом йшли за нею, безжально топтали її серце, кинуте їм під ноги.

На щастя, в нашій природі закладена чудова і водночас рятівна властивість — не усвідомлювати всієї глибини пережитих нами страждань. Гострий біль приходить до страждальця лише згодом. Тому Естер Прин з майже безтурботним виглядом пройшла крізь цю частину випробування і досягла ешафота на західній частині площі. Він стояв упритул до стіни першої бостонської церкви і здавалося, ніби приріс до неї.

Для нас, тобто для двох-трьох останніх поколінь, цей ешафот, що є частиною функціонуючої колись каральної машини, існує лише як історична реліквія; проте в давнину він був таким же ефективним засобом виховання законслухняних громадян, як гільйотина в руках французьких революціонерів. То був поміст, над яким височіла рама «виправного знаряддя», за допомогою якого можна було затиснути голову людини як лещатами і потім утримувати її на очах у роззяв. У цій споруді з дерева і заліза ніби втілювався найвищий ступінь безчестя для засудженого. Якою б не була провина, не існує покарання більш супротивного людській природі і більш жорстокого, ніж позбавлення злочинця можливості сховати обличчя від сорому; а саме в цьому і полягала суть покарання.

Однак у випадку з Естер Прин, як і в багатьох інших випадках, вирок вимагав, щоб вона простояла певний час на помості, але без ошийника і без лещат на голові — тобто, без усього того, що було особливо огидним у цій диявольській машині. Уже знаючи про свою роль, Естер піднялася дерев'яними сходами і постала перед оточуючими, височіючи над площею на кілька футів.

Якби тут, у натовпі пуритан, опинився якийсь католик, ця прекрасна жінка з немовлям на руках, чиє обличчя і вбрання були такими мальовничими, змусила б його, ймовірно, згадати про Мадонну, у зображенні якої змагалися один з одним стільки видатних художників. Ту непорочну матір, чий божественний образ близький кожному, і чиєму синові судилося стати рятівником світу. Але тут найбільший гріх так заплямував священну радість людського життя, що світ став тільки суворішим до краси цієї жінки, ще безжаліснішим до народженої нею дитини.

Це видовище засуджених гріха і ганьби вселяло несвідомий страх, та й не могло не викликати його в ті часи. Нікому не спало б на думку сміятися там, де слід було тремтіти. Свідки безчестя Естер Прин були людьми прямими й нехитрими. Якби її засудили на смерть, вони з тим же мовчазним схваленням дивилися б на її страту, не нарікаючи на жорстокість вироку; якби комусь і спало на думку жартувати, це б одразу було припинено присутністю таких значних персон, як губернатор, його радники, суддя, начальник гарнізону та місцеві священики. Усі вони сиділи або стояли на балконі молитовного

будинку, дивлячись униз на поміст. Коли такі особи, не побоюючись принизити свою гідність або авторитет, беруть участь у подібних церемоніях, можна не сумніватися, що виконання судового вироку буде прийнято з усією серйозністю і справить необхідне враження.

І дійсно — натовп поведився похмуро і зосереджено. Для жінки, яка приречена витримувати сотні безжальних поглядів, спрямованих на неї і, особливо, на її груди, злочинниця трималася непохитно. Однак довго витримувати це було майже неможливо. Вона приготувалася захищатися від уїдливих реплік, кпинів, публічних образ і у відповідь на будь-яку образу могла б дати волю своїй поривчастій і пристрасній натурі, але цей мовчазний загальний осуд був набагато страшнішим. У ці хвилини Естер Прин воліла б бачити на похмурих обличчях городян глузливі гримаси. Якби ці люди — чоловіки, жінки, діти — зустріли її вибухами реготу, вона могла б відповісти їм гіркою і презирливою посмішкою. Але під свинцевим гнітом мовчазного покарання, що обрушилося на неї, вона часом відчувала, що або збожеволіє, або закричить на всю силу легенів і кинеться з ешафота на камені площі.

Були й такі хвилини, коли сцена, в якій вона грала головну роль, поступово розпливалася перед її очима, звертаючись до зграї примарних видінь. Болісно збуджений розум і пам'ять малювали перед нею інші картини, які не мали нічого спільного з цією вулицею, з цим брусованим містечком, що межував із непроглядними лісами Заходу. Не ці, що дивилися на неї з-під крисів гостроверхих капелюхів, а зовсім інші обличчя з'являлися перед її поглядом. Далекі, іноді зовсім незначні спогади, якісь уривки з дитинства і шкільних днів, ігри, дитячі сварки і дрібниці родинного життя в часи дівочтва роїлися навколо неї, переплітаючись із головними спогадами пізніших років. Кожна картина виникала з такою ж яскравістю, як і попередня, немов усі вони були однаково важливі або, навпаки, настільки ж несуттєві. Можливо, в цих видіннях її душа несвідомо шукала захисту і порятунку від жорстокої дійсності.

Так поміст ешафота став для Естер Прин спостережним пунктом, звідки вона знову побачила рідне село в Старій Англії і рідну домівку, — убогу, напіврозвалену будову з сірого каменю, на фронтоні якого все ще виднівся майже стертий щит з гербом — знак того, що власник садиби належить до старовинного дворянського роду. Їй привиділася

облисіла голова батька і його поважна біла борода, що лежить на старомодних брижах часів Єлизавети, потім — обличчя матері, її сповнений тривожної любові погляд, який навіки зберігся в пам'яті Естер і неодноразово застерігав її — навіть після того як мати померла, — від помилок на життєвому шляху. Вона побачила і власне обличчя таким, яким воно поставало перед нею, коли вона розглядала його в каламутному дзеркалі, немов осяяним ізсередини світлом її дівочої краси.

І ще одне обличчя побачила Естер. То було обличчя немолодого чоловіка, бліде, виснажене обличчя вченого з очима, почервонілими від слабкого мерехтіння свічки, при світлі якої він вивчав незліченні фоліанти. Однак ці очі, здавалося б, тьмяні, володіли винятковою проникливістю, коли їхньому власнику доводилося читати в людській душі. Гостра спостережливість Естер Прин дозволила їй відновити і деяку непропорційність статури цього мислителя й аскета — його ліве плече було трохи вище за праве.

Потім картинна галерея пам'яті розгорнула перед нею плутанину вузьких вулиць, високі сірі будинки, величезні собори і громадські будівлі настільки ж древнього, як і дивного у своїй архітектурі міста на континенті, де на неї, уже пов'язаною зі вченим аскетом, очікувало нове життя — нове, але підживлене сточеною часом старовиною, немов пляма моху на руїнах кам'яної стіни...

І раптом, замість низки картин, що змінюють одна одну, — знову ринкова площа пуританського селища, заповнена городянами, які похмуро спостерігають, як вона — так, саме вона, Естер Прин! — стоїть із немовлям на руках біля ганебного стовпа, а на її грудях, оточена химерним золотим візерунком, червоніє літера «А».

Чи це не сон? Вона так міцно притиснула до себе немовля, що воно скрикнуло; потім опустила очі на червону літеру і навіть помацала її пальцем, щоб переконатися в реальності і своєї дитини, і своєї ганьби.

Так, ось вона, дійсність; усе інше безслідно минуло!

Глава 3

ЗУСТРІЧ

Гостре відчуття загальної недоброзичливості припинило шматувати носительку червоної літери, щойно вона помітила позаду натовпу людину, яка відразу ж заволоділа усіма її думками. Там стояв якийсь індіанець у традиційному одязі; однак поява червоношкірого в англійській колонії була не такою вже дивиною, щоб зацікавити в таку хвилину погляд Естер, тим паче — змусити її забути про все інше. Але поряд з індіанцем стояв білий, мабуть, його супутник, чий костюм був дивною сумішшю одягу цивілізованого і первісного.

Він був невисоким на зріст і, хоча лоб його покарбували зморшки, не здавався старим. Натхненне обличчя свідчило про розум, витончений багаторічними вправами, які відбилися і на решті зовнішності цієї людини. Та й показна легковажність змішаного вбрання, судячи з усього, слугувала йому для того, аби частково приховати деякі особливості статури, й Естер одразу помітила, що одне плече у нього вище за інше.

Ледве помітивши це худорляве обличчя і трохи викривлену постать, вона знову квапливо пригорнула дитину до грудей — так міцно, що нещасна дитинка знову запищала від болю. Але мати не звернула на це жодної уваги.

Відразу після своєї появи на площі і за лічені секунди до того, як Естер помітила його, прибулець глянув на неї спідлоба. То був розсіяний погляд людини, схильної до самозаглиблення і звиклої надавати зовнішнім подіям значення лише настільки, наскільки вони пов'язані з його внутрішнім життям. І раптом цей погляд різко змінився, став пильним і пронизливим. Судомо жаху спотворила обличчя незнайомця і, затримавшись на мить, зникла: немов змія ковзнула, звиваючись, між каменів. Найсильніше душевне хвилювання затьмарило його риси, але зусиллям волі він придушив його, і вже наступної хвилини його обличчя стало майже неупередженим. Будь-які сліди хвилювання зникли і були поховані в глибині душі прибульця.

Зустрівшись зі спрямованими на нього очима Естер і переконавшись, що вона впізнала його, він повільно підняв палець і приклав його до губ жестом, що закликав до мовчання.

Потім, зачепивши плечем городянина, що стояв поруч з ним, прибулець чемно звернувся до нього:

— Чи не скажете ви, містере, хто ця жінка і чому вона виставлена тут на загальне посміховище?

— Мабуть, приятелю, ви не тутешній,— відповів городянин, здивовано роздивляючись незнайомця і його червоношкірого супутника,— інакше б, звичайно, знали про місіс Естер Прин і про її гріховні справи. Через неї було багато галасу в парафії превелебного містера Димсдейла.

— Ви вгадали,— підтвердив незнайомець,— я в Бостоні вперше. Всупереч власній волі, мені довелося чимало поневірятися. Мене спіткали жорстокі лиха на суші і на морі, і я довгий час провів у рабстві в язичників на південь від тутешніх місць. Ось цей індіанець привів мене сюди, щоб отримати викуп... Чи не будете ви такі ласкаві розповісти мені, хто така ця Естер Прин,— я, здається, правильно розчув її ім'я? — і які гріхи привели її до ганебного стовпа?

— Воістину, приятелю, ви повинні радіти від щирого серця, що після таких випробувань і життя серед дикунів потрапили, нарешті, до країни, де гріх переслідують і карають у присутності влади і громадян, — до благочестивої Нової Англії. Отже, сер, ця жінка була дружиною одного вченого, який народився в Англії, але довго жив в Амстердамі, а потім, кілька років тому, надумав перетнути океан і спробувати щастя у нас у Массачусетсі. Він відправив дружину вперед, а сам затримався, щоб завершити якісь важливі справи. І уявіть, сер: проживши два роки в Бостоні, вона не отримала жодної звісточки від цього вченого джентльмена, містера Прина. Ну, і тоді молода жінка, за якою не було кому доглянути...

— Ось воно що! Усе зрозуміло,— перебив незнайомець, гірко посміхаючись.— Якщо чоловік, про якого ви мені розповіли, дійсно був такий учений, він повинен був усе це заздалегідь передбачити. А чи не скажете ви, хто батько дитини, яку місіс Прин тримає на руках? Немовляті, наскільки я можу бачити, не більше трьох-чотирьох місяців від народження...

— По правді кажучи, приятелю, це так і залишається таємницею, і поки ще не знайшлося мудреця, який міг би розгадати її,— відповів городянин.— Місіс Прин навідріз відмовилася зізнатися, і судді тільки даремно ламали собі голову. Можливо, винуватець саме зараз стоїть серед нас і милується цим сумним видовищем, забувши про те, що Господь його бачить.

— Не завадило б і вченому особисто завітати сюди і зайнятися цією таємницею! — ще раз посміхнувшись, зауважив незнайомиць.

— Звичайно, так було б найкраще, якщо тільки він живий,— відповів городянин.— Тому наші массачусетські судді взяли до уваги, що цю молоду і красиву жінку, імовірно, довго спокушали, перш ніж вона зважилася на гріхопадіння, а також те, що чоловік її, мабуть, давно спочиває на морському дні. Саме тому з нею і не вчинили згідно з усією суворістю законів колонії. За такий злочин карають на смерть. Але судді, через свою

поблажливість і милосердя, вирішили, що місіс Прин повинна простояти всього-на-всього три години на помості біля ганебного стовпа, а потім до кінця життя носити на грудях знак безчестя.

— Мудрий і милосердний вирок! — промовив незнайомиць, задумливо опустивши голову.— Таким чином вона стане ходячою проповіддю про згубність гріха до того часу, поки ганебним знаком не буде відмічена її могила. І все ж мене обурює, що співучасника гріха немає поруч із нею на ешафоті! Але він буде знайдений, можу заприсягтися!

Незнайомиць увічливо вклонився товариському городянину, прошепотів кілька слів своєму супутнику-індіанцю, й обидва почали прокладати шлях крізь натовп.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ